

Nr 23

Utlåtande i anledning av väckta motioner angående utredning och förslag om anläggande av metallindustri i Adalen.

I två inom riksdagen väckta, till bankoutskottet hänvisade likalydande motioner, nr 156 i första kammaren av herr *Persson, Helmer*, och herr *Öhman*, samt nr 195 i andra kammaren av herr *Holmberg m. fl.*, har hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer om skyndsamt utredning med förslag om bildandet av ett statligt företag, med uppgift att i Adalen, företrädesvis inom Kramfors stad, anlägga metallindustri för tillverkning av traktorer och i kombination härmed andra lämpliga produkter, exempelvis maskiner för skogsbruksändamål.

Beträffande motiveringen för yrkandet hänvisas till motionen II: 195.

Över motionerna har yttranden i vederbörlig ordning inhämtats från *arbetsmarknadsstyrelsen* och *länsstyrelsen i Västernorrlands län*. Länsstyrelsen har med sitt yttrande överlämnat en inom *Västernorrlands läns företagareförening* upprättad promemoria i ärendet.

Arbetsmarknadsstyrelsen har framhållit bl. a. följande.

Styrelsen har på framställning från Kramfors stad gjort en utredning angående befolkning och näringsliv i nedre Adalen. I utredningen belyses svagheter i näringslivet. Detta domineras i hög grad av trä- och pappersmasseindustrierna samt av jordbruk och skogsbruk. Struktur-, konjunktur- och säsongförändringarna inom dessa näringar påverkar därför i hög grad arbetsmarknaden och befolkningsutvecklingen i Adalen. Strukturellt sett har sysselsättningen minskat inom jordbruket sedan lång tid tillbaka och inom träindustrien sedan 1920-talet. Sedan 1930-talet har sysselsättningen inom massaindustrien upphört att öka. Under efterkrigsåren har konjunkturerna för skogsindustrien i stort sett varit goda. Sysselsättningen inom denna industri under efterkrigsåren kulminerade 1950, då den i genomsnitt sysselsatte ca 300 fler arbetare än 1946. Ökningen var dock inte tillräcklig för att kompensera nedgången inom jordbruket. Mellan 1945 och 1950 minskade antalet arbetstillfällen i Adalen med utflyttningsförlust och folkminskning som följd. Detta gäller samtliga kommuner med undantag för Kramfors stad.

Omfattande investeringar gjordes mellan 1945 och 1950 inom skogsindustrien. Dessa syftade främst till rationalisering av driften, medan kapaciteten inte kunde utbyggas till följd av råvarubrist. Den arbetskraftsbesparande effekten av investeringarna började göra sig gällande i början av 1950-talet och förstärktes genom den år 1952 inträffade konjunkturavmattningen. Vissa planer på en vidare förädling av produkterna sköts då

på framtiden. Konjunkturerna förbättrades mot slutet av år 1953, men sysselsättningen fortsatte att minska även under 1954. Även sysselsättningen inom jordbruket har fortsatt att minska. Följden har blivit, att nettoutflyttningen och folkminskningen fortsatt efter 1950 i ökad takt och då även drabbat Kramfors stad. Företagens framtidsbedömningar tyder på att ytterligare sysselsättningsminskning är att vänta, ehuru den inte torde bli så stor, som de under de nedåtgående konjunkturerna gjorda bedömningarna gav vid handen.

Under år 1952 och 1953 förekom i Ådalen viss arbetslöshet. För att bekämpa denna anordnades sysselsättningsbefrämjande arbeten av olika slag. Under vintern 1953/54 bedrevs i Kramfors kursverksamhet för utbildning av friställd arbetskraft till metallyrken. Kursen har i år måst inställas på grund av för litet antal anmälningar till deltagande i densamma. Under 1954 hade arbetslösheten relativt liten omfattning, främst till följd av att det var lättare att erhålla arbete på annat håll och på grund av att sysselsättningsminskningen vid industrierna inte skedde genom permitteringar utan genom minskad nyrekrytering. Innevarande vinter förekommer säsongsarbetslöshet av förhållandevis begränsad omfattning.

Den uteblivna nyrekryteringen från industriens sida har lett till att ungdomen måst söka sin utkomst på annat håll, vilket torde ha medfört en försening av ungdomens inträde i förvärvslivet. De i Ådalen dominerande näringsgrenarna sysselsätter i ringa omfattning kvinnlig arbetskraft. Detta har medfört dels att ogifta kvinnor flyttat i större omfattning än männen, dels att yrkesverksamhetsgraden för de gifta kvinnorna är låg.

Från nationalekonomisk synpunkt innebär ett utnyttjande av de latent kvinnliga arbetskraftstillgångarna och av den yngre arbetskraften en vinst. Av kommuneekonomiska och sociala skäl är det också önskvärt, att områdets egna arbetskraftstillgångar kan beredas sysselsättning inom området.

På grund av dels den goda tillgången på kvinnlig arbetskraft, dels industriens ensidiga sammansättning har styrelsen sedan lång tid tillbaka i den rådgivande lokaliseringsverksamheten strävat efter att tillföra Ådalen och framför allt Kramfors nya lämpliga arbetstillfällen. Sysselsättningsminskningen inom Ådalens dominerande näringar har förstärkt motiven för dessa strävanden. Kommunerna och företagareföreningen liksom skogsbolagen har på olika sätt sökt främja småföretagsamheten. En del resultat har också den senaste tiden uppnåtts. Till Kramfors har sålunda lokaliserats dels en syfabrik, som beräknas sysselsätta ett femtontal kvinnor, dels ett företag för tillverkning av isoleringsmaterial med en beräknad framtida sysselsättning av ett femtiotal man.

I sin utredning framhöll styrelsen, att åtgärder för befrämjande av småföretagsamheten måste intensifieras, om utbyggnaden av småindustrien skall kunna effektivt motverka sysselsättningsminskningen inom jordbruket och skogsindustrien. Ansträngningarna borde inriktas på att ytterligare stimulera redan befintliga småföretag och att tillföra Ådalen nya företag. I detta syfte föreslogs att ytterligare en konsulent knöts till företagareföreningen och att denne fick i uppdrag att söka åstadkomma en utbyggnad av näringslivet i Ådalen. En sådan konsulent har också numera anställts.

Lokaliseringsförutsättningarna i Kramfors för industrier med regional avsättning bedömdes i styrelsens utredning som relativt goda. Förutsättningar för lokalisering av större industrier, rörliga i förhållande till marknad och produktionsfaktorer, förefinnes också bl. a. i Kramfors, men en del negativa faktorer, t. ex. dyra levnadsomkostnader, hög kommunal utdebitering och brist på yrkesutbildad arbetskraft, försvårar lokaliseringar av detta slag.

Arbetsmarknadsstyrelsen anser, att utvecklingen i Kramfors och Ådalen liksom hittills bör följas med största uppmärksamhet och att ansträngningar bör göras att tillföra området nya arbetstillfällen i stället för dem som försvinner genom skogsindustriens och jordbrukets rationalisering. Särskilt bör möjligheterna att skapa ett mera differentierat näringsliv, som även kan bereda sysselsättning åt kvinnor och ungdomar, beaktas. Styrelsen kommer liksom hittills att i sin rådgivande lokaliseringsverksamhet framhålla de synpunkter som talar för lokalisering till Kramfors. Företagareföreningens insatser bör kunna få stor betydelse, då det gäller förstärkningen av näringslivet i området. Tillsättandet av en konsulent, som särskilt ägnar sig åt ådalsproblemen, är härvidlag av betydelse. Genom tillkomsten av de statliga industrilånegarantierna har också förutsättningarna för att kunna finansiera en utbyggnad av småindustrien i hög grad ökats.

Styrelsen finner icke skäl tillstyrka motionärernas yrkande om en utredning angående bildande av ett statligt företag med uppgift att i Ådalen anlägga en metallindustri för tillverkning av traktorer m. m. Skulle förutsättningar finnas för de i motionerna omnämnda tillverkningarna, bör det ankomma på företagareföreningen att verkställa erforderliga utredningar.

Länsstyrelsen i Västernorrlands län, som funnit att motionärerna givit en ganska ensidig och i vissa avseenden oriktig belysning av förhållandena i Kramfors och Ådalen, framhåller, att det i samverkan mellan arbetsmarknadsmyndigheterna och länets företagareförening samt stadens och Svenska cellulosaaktiebolagets gemensamma industrikommitté pågår ett intensivt arbete för att få till stånd nya företag och att utveckla de redan befintliga. Länsstyrelsen betonar, att detta relativt nyetablerade samarbete redan har givit mycket betydelsefulla resultat och att anledning finnes att antaga, att arbetet skall kunna ytterligare främjas genom den av företagareföreningen från och med innevarande månad anställde särskilda konsulenten för kramforsområdet.

Det vore självfallet önskvärt, uttalar länsstyrelsen vidare, att man snarast möjligt kunde till Kramfors lokalisera en större industri, t. ex. i metallbranschen, som kunde på en gång radikalt förändra situationen till det bättre. De enligt ovan redan verksamma krafterna torde vara inriktade på att undersöka och tillvarata alla möjligheter, som kunna stå till buds, för att förverkliga även sådana önskemål. Länsstyrelsen tror icke på möj-

ligheterna att tillskapa ett ekonomiskt bärigt statligt företag i branschen, därest förutsättningar för enskild företagsamhet av denna art visa sig icke föreligga. Att koppla in en särskild statlig kommitté på att utreda en sådan detalj av det stora lokaliserings- och differentieringsproblemet som motionen avser, synes icke vara motiverat. Länsstyrelsen avstyrker därför bifall till motionen.

Utskottet. Den ekonomiska utvecklingen i Ådalen bör liksom hittills ägnas ingående uppmärksamhet av arbetsmarknadsstyrelsen och de lokala myndigheterna. Av vad som uttalats i remissyttrandena över de föreliggande motionerna framgår att såväl arbetsmarknadsstyrelsen som länets företagareförening m. fl. synes kunna göra insatser av betydelse då det gäller att förstärka näringslivet i området. Utskottet vill därjämte erinra om att innevarande års riksdag (se bankoutskottets utlåtande nr 10) på förslag av Kungl. Maj:t medgivit, att statsgaranti för lån till hantverks- och småindustriföretag under budgetåret 1955/56 beviljas intill ett belopp av tio miljoner kronor. Härigenom bör det bli möjligt att i den utsträckning så befinner lämpligt stödja hantverket och småindustrien bl. a. i Ådalen. Vad speciellt gäller frågan om anläggande av metallindustri i Ådalen synes detta uppslag i första hand böra utredas och prövas av länets företagareförening och icke inom en särskilt för detta syfte tillkallad statlig kommitté. Företagareföreningen känner väl de lokala förhållandena och torde äga goda förutsättningar att ställa in det specialproblem som motionärerna särskilt ägnat sin uppmärksamhet i det större komplex av lokaliserings- och differentieringsfrågor som föreligger för Ådalen.

Aberopande det anförda hemställer utskottet,

att de likalydande motionerna I: 156 och II: 195 icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 21 april 1955

På bankoutskottets vägnar:

FRANS SEVERIN

Närvarande:

från första kammaren: herrar Sundvik, Mogård, Werner*, Krügel*, Kronstrand, Strandler och Björnberg;

från andra kammaren: herrar Severin i Stockholm, Gavelin, Persson i Norrby, Johansson i Kalmar, Löfgren, Magnusson, Nelander* och fru Ingenäs*.

* Ej närvarande vid justeringen.